

Konu 12: Yaşlılarda Enfeksiyon Hastalıklarında Bakım Uygulamaları

1. Enfeksiyon Hastalıklarının Bulaşma Yolları

Enfeksiyon hastalıklarının bulaşma yolları: Doğrudan temas (kan ve kan ürünleri, cinsel temas) Dolaylı temas (solunum ve sindirim yolu ile araçlarla ve vektörlerle)

- Epidemiyoloji:** Toplumda görülen hastalıkların dağılışı ve yayılışlarını, bu dağılışı ve yayılışları etkileyen faktör ve nedenleri inceleyen bilim dalıdır.
- Epidemi (salgın):** Bir hastalığın bir yerleşim yerinde kısa sürede çok sayıda görülmesidir.
- Endemi:** Bir hastalığın bir toplum veya bölgede sürekli olarak bulunmasıdır.
- Sporadi:** Bir hastalığın bir bölgede tek tük, seyrek vakalar hâlinde görülmesidir.
- Pandemi:** Bir hastalığın ülke sınırını aşarak birkaç ülkeyi de (hatta kıtalara) içine alacak şekilde yayılmasıdır.
- Eradikasyon:** Hastalıkların kökünün kazınmasıdır.
- İnsidans:** Belirli bir sürede oluşan yeni hastalık sayısıdır.
- Prevalans:** Belirli bir süre içinde eski ve yeni hastalığın toplamıdır.

1.2. Doğrudan Temas

Enfekte kişinin duyarlı kişi (konakçı) ile doğrudan temasıyla oluşan bulaşma şeklidir (cinsel ilişki, öpüşme, kan nakli, yaraya dokunma gibi). Bu yolla AIDS, hepatit B, hepatit C, frengi (bel soğukluğu), sifiliz vb. hastalıklar bulaşmaktadır.

1.2.1. Kan ve Kan Ürünleri ile Bulaşan Hastalıklara Yönelik Önlemler

Kan ve kan ürünleri ile bulaşan hastalıkları virüsler yapar. Virüs taşıyan kişilerden alınmış kan ve kan ürünleri ile hastalık bulaşabilmektedir. 1985 yılında antikor testlerinin bulunması ile dünyanın her yerinde kan ve kan ürünlerinin hastaya verilmeden önce HIV (AIDS) yönünden test edilmesi zorunlu kılınmıştır (ELISA testi).

1.2.2. Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklara Yönelik Önlemler

Cinsel yolla bulaşan hastalıklarda risk grupları vardır. Bunlar;

- Damar yolundan ilaç (uyuşturucu) alan bağımlılar,
- Çok eşli cinsel ilişkiye girenler,
- Kan veya kan ürünü alıcıları,
- Dövme yaptıranlar,
- Sağlık personeli ve hemodiyaliz hastalarıdır.

Cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunma önlemleri

- Yaşam tarzının düzenli olması,
- Cinsel ilişkide prezervatif (kondom) kullanılması,

- Test yapılmış kan ve kan ürünleri kullanılması,
- Mümkün olduğunca hastalara, tek kullanımlık malzemelerle işlem yapılması,
- Hastaya bakım veren kişilerin mutlaka eldiven giymesi,
- Kuaför, manikür, kulak delme, döve aletlerinin steril olması,
- Disposable (tek kullanımlık) olmayan malzemelerin, iyi sterilize edilmesidir.

1.3. Dolaylı Temas

Enfekte olmuş nesnelere enfeksiyon ajanının konakçıya bulaşmasıdır.

1.3.1. Solunum Yolu ile Bulaşan Hastalıklara Yönelik Önlemler

Uzun süre canlı kalabilen mikroorganizmaların hava, toz veya damlacıklarla duyarlı konakçıya bulaşmasıdır. Solunum yolu ile bulaşan hastalıkların genel özellikleri şöyledir:

- Genel bulaşma, hava yolu ile olur.
- Sekresyonların oral yolla alınmasıyla da geçebilir.
- Havada damlacık içinde bulunur ya da yere çökerek tozlara karışır, sonra sağlam kişinin solunum yoluna girer.
- Damlacık yoluyla yayılma tükürük, balgam, burun, gözyaşı sıvılarının damlacıklar hâlinde yayılmasıdır. TBC, grip, soğuk algınlığı, çocuk hastalıklarının çoğunluğu (difteri, boğmaca, kabakulak gibi) bu yolla yayılır.
- Öksürüp aksırırken ağzın kolun iç kısmı ile kapatılması ve karşıda bulunan kişilerin yüzüne doğru hapşırılmaması solunum yolu ile yayılmayı önler. Bu gruba giren hastalık etkenlerinin çoğunluğunu virüsler oluşturur.

1.3.2. Sindirim Yolu ile Bulaşan Hastalıklara Yönelik Önlemler

Patojen mikroorganizmalar suya, enfekte kişilerin salgı ve atıklarıyla geçer. Dışkı ile kirlenmiş su ve besinler aracılığıyla sağlam insanları hasta eder. Hızla salgınlara yol açar. Özellikle hijyen koşullarının kötü, kişilerin temizlik alışkanlıklarının az olduğu; kirli sular, açık tuvaletler, açıkta satılan yiyecekler, sinek, böcek ve fare gibi canlıların çok olduğu yerlerde sık görülür. Sindirim yolu ile bulaşan hastalıklardan korunma yolları;

- Enfekte olmuş suların içilmemesi (Su ile en sık bulaşan hastalıklar; kolera, dizanteri, tifodur.),
- Enfekte olmuş meyve ve sebzelerin yenmemesi,
- Tuvaletlerin temiz tutulması (Kireç kaymağı dökülür.),
- Salgın durumlarında portör taraması ve aşı uygulaması,
- Hastalık kaynağı suların klorlanması,
- Lağım, kanalizasyon, tuvalet ve gübreliklerin ıslah edilmesi,
- Hayvan atıklarının, yakılması ya da derin çukura gömülerek sönmemiş kireçle kapatılması,

- Yüksek risk altındaki veteriner, kasap ve çobanların aşılınması; şüpheli durumlarda risk altındaki kişilere eldiven, çizme, maske giymelerinin sağlanması,
- Süt ve süt ürünlerinin kontrol altına alınması, pastörize süt ve süt ürünlerinin kullanılmasının sağlanması,
- Süt ürünlerinin (açık sütlerin) iyice kaynatılması
- Etlerin iyi pişirilmeden yenmemesi,
- Yumurta ile bulaşma olduğundan yumurtaların pişirilerek tüketilmesi,
- Mezbahaların, ithal et ve et ürünlerinin kontrolünün sağlanması,
- Hijyene dikkat edilmesi,
- Hastalığın kaynağının tespit edilmesi,
- Sağlık eğitimi yapılmasıdır.

1.3.3. Vektörlerle Bulaşan Hastalıklara Yönelik Önlemler

Vektör, bulaştırmada aracı demektir. Vektörler, enfeksiyon etkenini iki yolla taşır.

- Mekanik taşıma:**
- Biyolojik taşıma:**

1.3.4. Araçlarla Bulaşan Hastalıklara Yönelik Önlemler

Enfekte olmuş nesnelere meydana gelen bulaşmadır. Örneğin; hepatit A (enfekte yiyeceklerle), tetanoz (paslı çivi ve toprakla) ve birçok hastalık iyi sterilize edilmemiş malzemelerle bulaşır. Airway, nazogastrik sonda vb. bazı enfeksiyon hastalıklarının bulaşması ise kişisel eşyalarla olmaktadır. Bu nedenle alınacak önlemler de eşyalara yönelik olmalıdır. Dolayısıyla kişinin kullandığı havlu, sabun, diş fırçası, tarak vb. eşyalar kendine özel olmalıdır. Başkalarının eşyaları kesinlikle kullanılmamalıdır.

2. Bağışıklık

Vücudumuza giren yabancı maddelerin etkisizleştirilmesi, dışarıya atılması veya yok edilmesi için vücudun geliştirdiği bütün doğal düzenler bağışıklıktır. Vücut mikroorganizmalara karşı iki yolla direnç gösterir.

- Doğal bağışıklık (doğal direnç):** Doğuştan olan bağışıklıktır. Kişinin genetik yapısı, vücut sıvıları, hücresel faktörler ve anneden bebeğe geçen antikorlardan oluşur.
- Kazanılmış bağışıklık:** Doğumdan sonra oluşan bağışıklıktır. Bu bağışıklık iki çeşittir.
- Aktif bağışıklık:** Hastalık etkeninin vücuda alınması, gizli veya hastalanarak geçirilmesi ve aşılama sonucu kazanılır.
- Pasif bağışıklık:** Serum ve gamma globulinlerle sağlanan bağışıklıktır. Başka canlıların vücuduna,

bakteri veya ürünleri verilir ve bunlara karşı antikor oluşturmaları beklenir. Oluşan antikorlar plazmadan alınarak serumlar hazırlanır.

Bağışıklık oluşturmak için vücuda çok az miktarda antijen verilmesine **bağışıklama** veya **immunizasyon** denir.

- Antijen:** Vücuda girdiğinde antikor oluşturulabilen maddedir.
- Antikor:** Belli bir bakteri veya virüse karşı belli bir bağışıklık yaratabilen ve kanda oluşan bir maddedir.
- Rapel:** Bağışıklığın pekiştirilmesi için, belirli zaman aralıkları ile yapılan aşı tekrarlarına denir.

Aşıların Uygulanmaması Gereken Durumlar

- Vücudunda antikor oluşmayan kişiler,
- Kaşektik, kanserli ve kan hastalığı olanlar,
- Dalacağı alınmış, immun yetmezliği bulunanlar,
- Kronik hastalığı olanlar,
- Kalp, böbrek yetmezliği bulunanlar,
- Ateşli hastalar (Ateşi yüksek olan hastalar ile enfeksiyon hastalıklarının geçirildiği ve nekahat dönemlerinde aşı yapılmaz.),
- Yaygın deri hastalığı olanlar.

Enfeksiyon Riskinin Önlenmesi

- İzolasyon önlemleri:** Her hasta ile temastan önce standart önlemlerin yanı sıra mikroorganizmanın bulaş özelliğine bağlı izolasyon önlemlerini (temas, damlacık, solunum) uygulamak gerekir.
- Bilgilendirme:** Hastane personeli, yaptığı işle ilgili enfeksiyon risklerini ve alması gereken koruyucu önlemleri bilmelidir. Bu konuda hizmet içi programlara katılmalıdır.
- Bağışıklama:** Aşı ile önlenebilen hastalıklardan korumak ve bağışıklığı sağlamak için sağlık çalışanlarına aşı uygulaması yapmak gerekir.
- İş kısıtlama:** Sağlık çalışanları, geçirmekte olduğu enfeksiyon süresince çalışma ortamından uzaklaştırılır. Bakteri enfeksiyonlarındaki artışın sebepleri arasında sağlık personelinin de etkili olması nedeni ile hastalık geçirme riski yok oluncaya kadar hasta ile temastan uzak tutulmalıdır.
- Ziyaretçilerin Enfeksiyonlardan Korunması:** Birçok bulaşıcı hastalık ziyaretçilere bulaşmakta ve onların taşıyıcı olması ile toplumun diğer bireylerine yayılmaktadır. Eğitimle bu bulaşma yolu kontrol altına alınabilir. Hastalık etkenleri genellikle hava ve temasla yoluyla ziyaretçilere bulaşmaktadır. Bu konuda uyarıcı önlemler almak gerekir.